

Observatoriul este de două ori în
septimana, miercuri si sambata.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a in lastrulu monarhiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In strainatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie său linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a si a
treia câte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face in
modulu celu mai usioru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptul la Redactiunea Diarului
Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 40.

Sibiu, 19/31 Maiu 1879.

Anulu II.

Cuventarea

*Ilustratiei Sale episcopului Dr. Victoru Mi-
halyi de Apsi'a tinuta in casa Magnatiloru la
13 Maiu 1879 cu ocasiunea desbaterei proiectului
pentru introducerea limbii magiare ca studiu obli-
gatu in tote scolele populare.*

Déca cu ocasiunea presenta indresnescu a-mi
redică cuventulu, si cu umilita reverintia a vorbi
la obiectulu de sub intrebare: o facu acésta din
motivulu, pentru-ca in Ungari'a caus'a invetiamentu-
tului elementaru alu poporului, in mare parte se
misica inca totu in sfer'a de activitate a auctori-
tatiloru bisericesci. Éra proiectulu de lege admisu
la pertractare, fiindu destinatu numai pentru una
parte a cetatieniloru din patri'a, deosebitu atinge
mai de aproape interesele de viétia si venitoriulu
Diecesei romanesci gr.-catholice a Lugosiului, con-
credite grigei mele.

Se-mi fia deci iertatu si mie, care nu numai cá
archipastoriulu acelei diecese am aci dreptulu de
sessiune si de votu, dar' totuodata sunt si partasiu
responsabilitatii ce apăsa câte unulu pre membrii
acestei inalte case legislative pentru decisiunile
aceleia, se-mi fia dicu iertatu si mie a luá mai de
aprope in consideratiune proiectulu de lege de sub
pertractare din nescari puncte de vedere curgátore
din insasi natur'a lucrului, cari până acuma in
mare parte nu fura atinse, si prin acésta a-mi
motivá dupa potintia votulu. (Se audimu!)

Nu va fi scapatu din atentiunea inaltei case
cestiunea cea momentósa a secolului nostru, carea
pre campulu pedagogiei tine in ocupatiune mintea
celoru mai eminenti barbati de specialitate, inte-
legu: teori'a despre deobligamentulu universalu,
despre manipularea si despre mesur'a estinderei
a invetiamentulu elementaru alu poporului,
carea teori'a in luptele neincetate ale socie-
tatiei crestinesci cu contrarii ei de tote adumbra-
mintele, formédia una linea principale de conflictu,
unde chiaru si in dilele nóstre ambe partile se
nevoiescu cu o venjosime perseveranta a asecurá
causei loru invingerea si ocuparea, si acésta este
pressiunea aceea a relatiuniloru sub carea si o parte
si alta staruiesce a salvá ce se póte.

Legislatiunea Ungariei Ilustrii Domni Magnati!
in art. XXXVIII din anulu 1868 ce e dreptu, in
privinti'a acésta a luat situatiune, candu a edisu
obligamentulu universalu alu invetiamentulu ele-
mentaru alu poporului; inse legislatiunea acésta
in spiritulu crestinescu alu trecutulu ei, si in con-
secintia cu sine insasi a ajutatu la valóre si acea
coprindere, cá invetiamentulu elementaru alu po-
porului in prim'a linea se tine de sfer'a de dreptu
a puterei parintesti si numai defectele acesteia
sunt chiamate in linea a dou'a a le suplini la do-
rinti'a parintiloru comun'a ori confessiunea prin
intervenirea loru; éra amesteculu puterei de statu
in caus'a acésta, pre langa deprinderea dreptulu
de suprem'a inspectiune, numai intr'a trei'a linea
se póte pretinde, si éra si numai spre ajutorarea
parintiloru.

Dreptu aceea, legea atinsa a lasatu in liber'a
detiermurire a parintiloru a mediuloci instructiunea
elementara a prunciloru sei a casa, in scole private
ori publice, in scole populare de reuniuni ori con-
fessionale, in comunali ori de statu, in institute
popolari elementare ori superioare. Si cu dreptu!
De órece inalta legislatiune si-a recunoscutu de
problema principala respectarea cuvenita a unuia
dintre cele mai sante drepturi omenesci, a dreptulu
de parinte. A preceptulu, cá dreptulu acesta ar fi
fostu atinsu in modulu celu mai simtitu, decumvá
prin instructiunea elementara de acésta ori de acea
natura inpusa parintiloru, acestia intru desvoltarea
intelectuala a prunciloru sei ar' fi inpedecati
a infatiosia si óresicum a reproduce spiritulu si
inteliginti'a loru propria, si spre glorificarea Creató-
relui a continuá intrensii bunele insusiri spirituale,
cu natur'a credite si de către parinti.

Asia e! intru intieptiunea legislatiunei Un-
gariei s'a infrantu reversarea, carea se nevoiesce

a dejosi demnitatea parintésca prin aceea, cá ii con-
sidera cá pre nascétorii numai a unei fiintie organice,
éra nu a unei fiintie omenesci perfectibile, proveđute
cu facultatile mintiei si a vointiei libere. Acésta legis-
latiune nu a concesu aceea, cá in secolulu acesta
luminatu intre popóra crestine, cari se bucura de
drepturi si de libertate se se netediésca calea la
inpamentenirea educatiunei spartane, celei restrin-
gátorie si deslegátorie a tota legatur'a de familia.

Principiele cele mai elementare ale pedagogiei
semnalédia fapt'a: cum-ca baiatul intru inceputu
cugeta esentialmente asia, cá instrumentulu inteli-
gentiei parintiloru; — elu nu e capace a cugetá
fara de idei metafisice si morale, e incapace de a
avé idei de aceste fara limba, éra a grai numai
asia incepe, déca in cerculu familiei parintii, si
osebitu mam'a s'a staruiesce a desvoltá in densulu
facultatea intelectuala; — deci grigea si ostenél'a
parintésca pune temeiu educatiunei si instructiunei
baiatului. — Preste temeiuu acesta a zidi mai de
parte, vá se dica a desteptá prin exercitii verbali
si intelectuali facultatile cele fragede ale baiatului,
si a'lu introduce pre acélá in castigarea de cunos-
cintie necesarie si folositoare, spre acestea este
chiamatu invetiamentulu elementaru alu poporului.

Spre a asecurá rezultatulu in acésta privintia
§. 58 alu art. XXXVIII din 1868 sustienú si dupa
dreptu pastra nevetematu principiulu celu singuru
conducétoriu la scopu, cá adeca in scól'a populare
elementara fiacare scolaru se primésca instructiune
in limb'a s'a materna; pentru-ca legislatiunea un-
gurésca cu intieptiune a preceptulu, cá prunculu
numai in limb'a s'a materna se póte ajutá prin
exercitii verbali si intelectuali spre cugetare, si spre
adaogerea cunoscintelor sale.

La din contra, déca prunculu in scól'a elemen-
tara instructiunea o asculta intr'o limba lui necu-
noscuta, in locu se fia in stare a inaintá, se aflá
respinsu la acelu momentu alu desvoltarei sale, candu
mai antaiu incepuse a pronuncia cuvinte.

Acésta intielépta dispositiune a lezei in ase-
menea modu corespondiatória postulatelor dreptulu
naturalu si alu pedagogiei, unele organe prea zelante
au socotitu a-o poté delaturá, cari, cá se me restringu
numai la teritoriulu diecesei Lugosiului, causei in-
vetiamentulu popularu elementaru prin aceea au
creditu a-i ajutá, cá in comune curatu romanesci,
ori in comune de acele mestecate, unde partea
precumpanitoare a locuitoriloru o formédia romanii,
au aplicatu docenti de aceia, cari insii necunoscéndu
limb'a romana, cu atátu mai pucinu sunt in stare
in acésta limba a invetiá pre altu.

Organele respective pre ce cale sunt in stare
a legitimá una atare delaturare a lezei, acésta a-o
cercá mai de aproape, nu-mi este voi'a; — pre-
sentarea acestui proiectu de lege si admiterea lui
la pertractare póte servi spre liniscirea acelor
organe; pentruca densii, ce e dreptu, pre cont'a
legei sanctionate, inse numai anticipandu au ese-
cutatu in tota estinderea s'a aceea ce proiectulu
de lege treptatu doresce se-o ajunga pre calea s'a,
dispunéndu cá in scól'a populare de es. scolarulu
romanu nu numai in limb'a s'a materna se primésca
instructiune.

Cu de adinsulu dicu acésta, de órece projec-
tulu de lege nici cu unu cuventu nu atinge, cá in
ce limba are se fia compusu manualulu din care
pruncii scolaru voru se invetie limb'a magiara?
Adeveratu cá nici aceea nu se dice, cá din manualu
compusu in limb'a magiara; dara e de comunu
cunoscutu, cá dupa postulatele de adi ale metodice
in scolele populare elementare nu este iertatu a dá
scolariulu in mana gramatica sistematica nici chiaru
atunci, candu-i se propune in limb'a lui materna, ci
si regulele limbii materne are se-le invetie scola-
riulu prin exercitii verbale si intielesuale, prin
cetitu si scrisu, prin memorisare, si sub astfelu de
deprinderi are docentele se esplice scolariloru una
său alta regula principala a gramaticiei. — De unde
apriatu se vede, cá acestu proiectu legea XXXVIII
din 1868 dupa sustare de 10 ani o modifica in
una din cele mai esentiale dispositiuni, anume cu

privire la limb'a de propunere, carea e midiuloci-
tória principala a ori carei instructiuni, si mai
numai singurulu vehiculu alu invetiamentulu po-
poralu.

Dupa parerea mea, Ilustrii Domni Magnati!
nu tota inchipuirea de negrigire, nici tota aparinti'a
de inaintare său de coregere este caus'a suficien-
ta spre a schimbá legile, — pentru ca intieptiesce e
cu placere a sci, cá legea din usulu vietiei practice
isi inprumuta parte mare a puterei sale, dove-
direa ponderósa cá corespunde scopulu, si influinti'a
cea mare preste dispositiunile ce si-le face fiaste
cine in interesulu seu. — Éra legea adusa in loculu
aceleia la inceputu chiaru si pentru noutatea ei
are se contedie la mai pucina reverintia, din lips'a
de experimentu si in privinti'a utilitatii este mai
indoiósa, si probabilmente vá fi daunósa mai multora
din societate, intru-cátu va nimici asteptarile loru
indreptate, pre securitatea caroru asteptari se in-
temeiedia in mare parte bunastarea sociala.

Deci schimbarea legiloru cam de comunu e o
intreprindere periculósa, macaru cá aorea este
necesaria; pentru aceea necesitatea modificarei
acelor'a, supunendu dreptatea loru de ambe partile,
totuéduna aterna dela comparatiunea ce se face de
o parte intre folósele sperate ale lezei noue, de
alta parte intre nesecuritatea acelor folóse, si
scadiementulu de reverintia si de certitudine care
neaparatu urmédia din abrogarea lezei precedente.

Spre scopulu acestei comparatiuni se-mi fia
concesu inainte de tote a observá, cá nu tote dis-
positiunile acestui proiectu de lege se potu conciliá
cu postulatele echitatiei, candu de es. in §. 3 do-
centelui esitu din Preparandia ori aplicatu in
statiune dela anulu 1872 incóce i-inpune o sarcina
grea, cum este a propune in scól'a elementara o
limba invetiaceiloru necunoscuta; fara cá inalt'a
legislatiune mai inainte se se ingrigésca, său cá
dupa starea finantiala a tiei si cea materiala a
poporului preste totu, se fia in stare a se ingrigi,
că docentii aceia celu pucinu se fia dotati de sufe-
ritu, si astfelu se se faca partasi, ori carei remu-
neratiuni coresponditoare pentru ostenél'a ce voru
avea de a-si adaoge in gradu notabilu.

A fara de aceea pucinu echitabila e disposi-
tiunea coprinsa in §. 4 alu acestui proiectu de
lege, candu pentru scolele elementare populare a
unei parti notabile din tiéra, precie cu unu greu
obiectulu de propunere mai multu, decâtu câte au
fostu obligátore până aci in acele scole populare,
si câte voru fi si pre venitoriu obligátore in scolele
populare ale celeilalte parti din tiéra; si prin acésta
până candu una parte a cetatieniloru si in venitoriu
in limb'a s'a materna se va inpartasi de intrég'a
estensiune a beneficiulu invetiamentulu popularu
elementaru; până atunci cealalta parte a cetatieni-
loru patriei de beneficiile invetiamentulu elemen-
taru neinpeditu se va potea inpartasi numai in
acea mesura, care a prin numerulu óreloru din in-
structiunea ce se vá esmite pentru esecutarea lezei
se va reservá pentru instructiunea in limb'a materna;
— éra castigarea manualeloru de invetiamentu va
costá spese indouite.

Din aceste motive dupa umilit'a mea parere,
acestu proiectu de lege se vede a fi aptu spre aceea,
că se instreinedie pre cei de tréba studenti ro-
mani dela pasirea la carier'a de docenti ai scóloru
popolare, — dar' deodata se sparie si pre parinti
dela tramitarea la scóla a prunciloru obligati la
frecventare prin aceea, cá pre baietii loru fragedi,
cari si de altmintrelea cu anevoia se potu indulci
la scóla, ingreunandu-i in modu notabilu, pre sim-
tite amortieste cursulu instructiunei, si risca succe-
sulu invetiamentulu in limb'a materna.

Prin ce cu anevoia se va poté incungirá, cá
in urm'a esecutarei acestei legi, numerulu prunciloru
frecventatori de scóla, procentulu loru si altcum cu
multa truda eluptatu, in scurtu tempu se nu scada
pre alocurea in modu notabilu.

Mai incolo nu se póte trece cu vederea Ilustrii
Domni Magnati! natur'a obiectulu de invetiamentu,
care in intielesulu acestui proiectu de lege va se

se impuna scóloru poporale, care obiectu nu se restringe între marginele unei anumite detiermurite cunoscintia de specialitate, ci e una limba viua, limb'a legalminte oficiala a puterii de statu, carea dupa modest'a mea parere, numai asia se pôte propune cu succesu, decumva aceea se estinde si inbratiosiedia mai tóte obiectele de invetiamentu, cari sunt prescise pentru ajungerea scopuriloru scóloru elementare poporale.

Spre dovedirea asertiunei mele, se-mi fia concesu a aruncá una privire in planulu de invetiamentu pentru scólele poporale elementare, prescisu cu ordinatiunea In. Ministeriu reg. ung. de culte si de instructiune publica de d-tulu 26 Augustu 1877 Nr. 21678, care planu e compus dupa tóte regulele metodice. La pag. 4 a aceluia se dice, cá „de centru alu instructiunei in scóla poporale elementara servesece limb'a,“ — mai incolo: „scopulu instructiunei gramaticale in scól'a elementare poporale este: cá prunculu se scia grai séu a-si propune cugetele sale curatu, limpede, si cu accentuare naturale.“

„Scopulu acesta nu se pôte ajunge singuru numai cu propunerea gramaticai stensu luate, ci spre acésta e de lipsa a intrebuintia fiaste carele dintre obiectele de invetiamentu. — Intre celelalte obiecte de invetiamentu, mai acomodat se potu folosi cá midiulóce ale acestei instructiuni exercitiile verbali si intelectuali, scrisulu si cetitul.“

Mai in colo la pagin'a 12 in privinti'a gramaticai magiare se dice: „Castigarea cunoscintieloru gramaticale necesare pentru invetiacelele scólei elementare, osebítu inse pentru scolariulu dela scól'a poporala se pôte inpreună cu propunerea celorualte obiecte de invetiamentu, si precum s'a aretatu mai susu, cu deprinderea in cetitu si scrisu, — si tóte câte sunt de lipsa a sci din acestu obiectu de invetiamentu pre acestu gradu alu instructiunei, dupa modulu acesta se potu invetiá cu mai multu resultatu.“

Éra la pagin'a 34 cu privire la planulu generalu alu óreloru se prescise: „Intre obiectele de invetiamentu mai multu tempu este de a se destiná pentru cetitu si scrisu, pentru limb'a materna si pentru aritmetica. — Celelalte obiecte de invetiamentu, mai alesu in scólele poporale nedespartite, se potu invetiá prin cetirea cartiloru de lectura cu ajutorulu lectureloru.“ (Va urmá.)

Reflecșiuni asupra situatiunei interne a monarchiei austro-ungare.

Suprindietóre si neasteptata a fostu pentru toti publicarea decretulu imperatescu, prin care s'au scrisu nouele alegeri, indata si nemidiulocitu dupa disolvarea parlamentulu austriacu din Vien'a. Alegerile se voru face in decursulu jumetatiei a doua a lui Junie asia, ca pe la 15 Iuliu ele voru trebui se fia terminate.

In urm'a acestei intetiri, déjà au si inceputu a se constitui comitetele electorale atatu in capital'a austriaca, catu si in provincie care isi tramitu representatii in acelu parlamentu.

Déca ne vomu aduce aminte de anarchi'a si confusiunea ce a domnit in sinulu partidei asia dise „fidela constitutiunei“, cu deosebire de candu cu espeditiunea bosniaca, apoi vomu intielege prea lesne nemultumirea si iritatiunea ce a produsu între nemtii centralisti si anti-aneccionisti precipitata escriere a noveloru alegeri. Acésta partida, care a terorisatu in decursu de 13 ani parlamentulu austriacu si ministerele ce s'au succesu dela 1867 incóce, care fiindu la putere s'au aratatu netoleranta si au brutalisatu nationalitatile negermane in modulu celu mai neomenosu, care au esplotatu finantiele statulu numai in favorulu si beneficiulu elementulu germanu si jidanu, acea partida acarei conducetori sunt d-nii Herbst si Giskra, astadi este desmembrata, desorganizata si descreditata, din cauza ca programulu ei politicu a devenitu o anomalia si unu anacronismu, atata fatia cu situatiunea interna catu si esterna a monarchiei.

Uninduse si pactandu in urm'a catastrofei dela Sadowa, centralistii „fideli constitutiunei“ au incheiatu cu ungurii acelu pactu, pe care ilu cunóscemu sub numirea de dualismu, in puterea caruia nemtii si ungurii inpartira fratieste, dar' nu prea omeneste, hegemoni'a asupra celoru-lalte nationalitati din care se compune acésta monarchi'a poliglota, acarei basa istorica si firésca a esistentiei sale a fostu si nu pôte fi alta, decatu respectarea si egala indreptatire a tuturor factoriloru si individualitatiloru nationale.

Lasandu pe séma istoriei inregistrarea aceloru fase prin care a trecut politic'a dualistica, vomu

constatá aci, ca partid'a nemtiloru centralisti avú aceeași sörte cá si partid'a centralistiloru din Ungari'a, cunoscuta sub numirea de „partid'a deakista,“ ea adeca se consuma prin sine insasi si a fostu desfiintata prin insusi consecintiele politice sale.

Caracteristicu pentru situatiunea parlamentara din Austri'a propria este ca: in tempu ce in Ungari'a partidei deakiste i-a urmatu aceea a „tigri-loru“ numita si tizaista, ce pe catu dura domni'a aceleia se aflase in opozitiune, in Austri'a din contra, fosta maioritata gubernamentalá a trecut in opozitiune, éra opozitiunea cá minoritate s'a facutu gubernamentalá, asia ca ministerulu austriacu in tempulu din urma a gubernatu cu ajutorulu minoritatii si cu elementele malcontente din maioritata de odinióra, ceea ce éra o satira asupra parlamentarismulu adevératu constitutionalu.

Érá deci de doritu cá acésta stare nesametósá si nerationala a lucrurilor se incetiedie catu mai curendu, facendu locu unui parlamentu care se fia adevérata espressionu a poporatiuniloru austriace.

Cabinetulu austriacu actualu se pare, ca a primitu asupra'si acea missiune dificila, de a inpacá pe boemii cu nemtii si a'si creá astfelu o maioritata parlamentara mai compacta, mai pucinu sio-vaitóre si cu multu mai pucinu rabulistica si netoleranta, decatu cum fu aceea a parlamentulu es-piratu.

Avemu fôrte mare interesu cá se urmarimu cu atentiune viua cele ce se petrecu in Austri'a si se dorimu, cá nouele alegeri se contribue la consolidarea si stabilirea definitiva a unei politice de reconciliare, pentru ca ea nu va intardiá a influentiá in modu favorabilu si asupra situatiunei incordate si neamicabile ce domnește între nationalitatile de dincóce de Leita.

Venturile cá si tempulu este schimbaciosu, dar' nemica nu este mai schimbaciosu pe pamentu, decatu cum sunt capritiile unei femei resfatiata. Adecea politic'a a fostu asemanata cu o astfelu de femeie capritiósá si resfatiata si, déca nu vomu fi prea rigurosi, apoi mai ca amu putea admite acésta asemanare, de si ce e dreptu, ea este cam arbitrara.

In tempulu din urma, monarchi'a austro-ungara a avutu se suferé fôrte multu prin acele capritii neprecalculabile ale politicei gubernelor sale. A sositu inse acuma unu momentu gravu si decisivu, in care dinastii'a si guvernele trebuie se'si puna fara intardiere in modu fôrte netedu si categoricu intrebarea: déca voieste a fi séu nu? pentru ca eata ce alternativa le pune Dr. Rieger in numele natiunei boeme:

„Suntemu si voimu a remanea si a tine cu Austri'a, dar' déca acésta ni se va face imposibile, atunci ne vomu vedea siliti a ne aruncá cu totul in bratiile slavismulu. Au decise aléga.“ (On en a le choix.) Asia ne spune unu corespondentu din Prag'a alu lui „Pester Lloyd“, ca i-au vorbitu Dr. Rieger, barbatulu de incredere si conducetoriulu natiunei boeme, care astadi érasu a ajunsu a fi una din somitatile situatiunei.

Ultimatu acesta este de o inportantia sensationala, pentru ca prin elu, natiunea boema isi clarifica si isi defineste in modulu celu mai francu situatiunea sa, atatu fatia cu monarchi'a austro-ungara, catu si fatia cu panslavismulu atatu de multu temutu.

Lumin'a s'a aprinsu si acum este tréb'a si datorinti'a aceloru pentru cari s'au aprinsu, cá se védia cu o óra mai inainte chaoticulu abisu ce se intredeschide inainte ochiloru lor visatori si in-pajangeniti.

Ungurii si nemtii voru face dar' fôrte bine, cá se se trediésca in fine, se nu intinda córdele de pacientia ale nationalitatiloru pana la estremu, pentru ca si ei sci, totu asia de bine cá si Europ'a intréga, ca in monarchi'a austro-ungara mai sunt inca si alte elemente, care aru putea invetiá dela boemi si luandu'si o copia de pe ultimatu lor se ii imitedie.

Camilu.

Dela diet'a Ungariei.

Discursulu

deputatulu Parteniu Cosma, tinutu in siedinti'a dela 5 Maiu a. c. a dietei Ungariei in cestiunea limbei magiare.

Onorata casa!

Daca d-lu condeputatu Várady Gábor in vorbirea sa de alaltaeri s'a potutu considerá de indreptatitu a dice, cá elu atatu de consumata vede déjà cestiunea, ér' argumentele celoru ce combatu proiectulu de lege atatu de resfrante, in catu nu afla nici o necesitate de a vorbi in meritulu lucrului; cu atatu mai virtosu si cu dreptu cuventu o potu afirmá eu acésta, fatia de

aperatorii proiectulu, care cutediu a me provocá la toti aceia, cari au asistatu la acésta lupta parlamentara — ca-ci cine n'a fostu aci nu o pôte cunósce, fiindu ea in afara sistematice ascunsa — se constatedie: déca in contra motiveloru acestoru seriósé, logice, basate pe sciintia, cunoscintia profunda si adevéruri necontestabile s'au adusu contra-motive totu atatu de ponderósé? déca partea contraria a produsu mai multu cá frase mari rabulistiche, insinuari si suspicionari menite a face presiune asupra oratoriloru contrari?

Domniloru! Acolo, unde la desbaterea unui proiectu de lege referitoriu la instructiunea publica, unu Molnár Aladár, care pe acestu teren este o auctoritate recunoscuta cu placere de ori si cine, — cá se dea gravitate cuvintelor sale, afla de lipsa a dice, cá oratorii contrari numai pentru aceea combatu proiectulu, cá prin purtarea lor se'si castige vre'o trecere, (Molnár Aladár n'am disu!) ca-ci altumintrelea n'arú avé din ce traí; — argumentu, care e menitu a face presiune asupra lor, cá unele abusuri, referitóre la denumiri, se nu le nici atinga déca nu voru se fia suspionati, cá prin aceea, voru se ajunga la vreunu postu.

Unde ministrulu de culte si ministrulu-presiedinte inca afla cu cale a se folosi in argumentarile lor de acésta maniera, si a dice: cá in contra proiectulu numai aceia sunt, cari se temu: cá 'si voru perde rolulu inaintea poporulu, care cunoscédu odata limb'a magiara, se va poté singuru intielege cu magiarii si nu va va mai avé lipsa de densii. Ba ministrulu de culte merge pana a insinúa: cá poporulu este bunu si voieste se-si insusiesca limb'a magiara, ér' aceia cari vorbescu in contra proiectulu numai cá se-si ajunga scopurile lor individuale, nisuescu a'lu seduce.

Unde unu Várady Gábor, in locu de a vorbi la meritulu obiectulu se multumeste a insinúa agitatori.

Unde unu Ivánka Imre asemenea, in locu de a vorbi la obiectu, afla cu cale a pomeni de Daco-Romania, de o Serbia-mare pana la canalulu Bega etc. — nu se pôte dice on. casa! cá luptamu cu arme egale — cu argumente obiective.

Cu durere constatediu, cá responsurile ce s'au datu argumentelor cu cari s'au combatutu proiectulu, nu sunt demne de ponderositatea obiectulu ce se pertractédia.

On. casa! inainte de a intrá in meritulu cauzei, me simtu indatoratu a reflectá la unele observari a cator'va oratori precedenti.

O marturisescu sinceru, cá mie nu-mi place a vorbi in camera despre lucruri, cari s'au petrecutu afara de ea, si acésta trebuie se o constatedi si D-vóstru despre mine, care de candu am onórea a fi membru acestei case, de si mi-am ridicatu graiulu la mai multe cestiuni ponderósé, nici odata n'am amintitu asemenea lucruri; insa déca altii au aflatu cu cale a criticá aici lucruri cari s'au petrecutu afara de casa, datorinti'a mea este a reflectá si eu la ele, cu atatu mai virtosu, cá intr'o privintia persón'a mea inca este atinsa.

Incepu cu D-lu Várady Gábor, care, ce e dreptu nu a inceputu, ci a continuatu acésta maniera. D-sa a aflatu de bine a vorbi de misicamintele din Maramuresiu, si a se silí a combate cele descoperite ale d-lui Alexandru Romanu, cu privire la cunosctu'a adresa a Maramuresieniloru.

Nu-mi place a me amestecá in trebile casnice ale nimeni, nu sunt Maramuresianu si asia nici nu pretindu a sci tóte detailurile lucrurilor petrecute acolo; inse acele ce s'au publicatu prin diarie, le potu cunósce si eu, cá ori-care membru alu acestei case, si pe bas'a acestoru cutediu a afirmá: cá d-lu Romanu, tóte acele ce le au disu au fostu indreptatitu a le dice chiaru decumva n'ar fi avutu scire de nimicu alt'a, decatu numái de celea ce s'au publicatu prin jurnalele magiare.

Atitudinea jurnaleloru magiare in cestiunea acésta n'o potu numi de intielepta, ba din alu lor punctu de vedere au fostu chiar' fara tactu.

Scimu cu totii catu de mare meritu atribuiam ele din incidentulu acela organeloru din fruntea comitatulu.

„Pesti Naplo“ pentru acelu actu patrioticu, totu meritulu ilu atribuiá comitelui supremu si dicea: vedeti catu de intieptieste a lucratu guvernulu, candu au denumitu acolo pe Lonyai János de comite supremu? ca-ci lui i se pôte numai multumi, cá a fostu possibila o asemenea fapta patriotica in Maramuresiu!

Mai tardiu apoi alte foi totu meritulu l'au atribuitu acelei persóné, pentru care si d-lu Várady a aflatu cu cale a tine aci unu panegiricu — vice-comitelui Mihalka, acaru actiune atatu de multu s'au apreciatu, in catu pentru fapta sa patriotica, mai multi membri ai acestei case s'au aflatu indemnati ai tramite adresa de multumita.

Eu m'am miratu de netactulu diaristice magiare fatia de acésta actiune, pe carea, trebuiá in interesulu celoru ce au inscenat'o se o retaca, si chiar' decumva noi afirmámu cele intemplete, se le nege; inse ea s'au laudatu cu ele, acuma dara se nu-i para reu, déca altii se folosescu de descoperirile ei.

D-lu Várady vorbeste de agitari si de agitatiuni intemplete in Maramuresiu. Da! eu inca affirmu si constatediu acésta, chiar' din cuvintele D-sale, negú inse, ca in Maramuresiu aru fi fostu agitatiuni mai inainte.

Pe timpulu candu s'au dusu cunoscut'a deputatiune la Vien'a, dieces'a de care se tne Maramuresiulu érá o turma fara pastoriu, episcopulu lor n'a insotitu pe ceialalti, in numele Maramuresieniloru nimeni n'a vorbitu in contra proiectulu de lege, prin urmare: n'a potutu fi nici agitatiune, deci nici lipsa de contra-agitatie n'a fostu.

Agitatiunea inse s'a facutu atunci, candu la ordinu de susu au pornitu oficiali comitatulu din comuna in comuna, provocandu pe ómeni cá in interesulu lorú sá

subscrie o petitiune catra Maiestatea sa alu carui coprisu nici nu li se facea cunoscutu.

Din diarele romane — cari in acesta privintia celu pucinu atata crediementu merita catu si cele magiare — scimu apoi, ca o parte a celor ce subscrisera adresa Maramuresienilor, prin alta adresa indreptata catra comitele supremu, cu rugarea: de a o inainta si pre aceea M-Sa — a desavatu pe cea dintai, ce nu o cunoste, pentru care faptu inse s'au intentatu investigatiune in contra lor, si se urnarescu.

Decumva dara sunt agitari in Marumuresiu, sunt aceia cari au pornitu agitatiea oficiosa.

De altmintrelea adresa Maramuresienilor prin coprisulu seu dovedeste: ca nu este actu romanescu, dovedesce ca cine o a compus n'a potutu fi romanu, ca-ci romanulu nu face negociu din patriotismu.

Romanulu ca omu lealu si francu se adresedia catra magiari cu sinceritate si cu barbatia, pentru ca si pe magiari il considera de unu omu lealu, francu si sinceru; romanulu are curagiulu a spune ce voese, si ce 'lu dore, fara a cere ca pentru aceea se se remunere cu alt'a, de catu: se i se face dreptate, se i se respectedie convingerea si legea.

Inse aceia, cari au compus numit'a adresa, cu tote ca accentuadia si ei conservarea limbei si a nationalitatii, au aflu de lipsa a-si motiva incuviintarea introducerii limbei magiare in scolele nemagiare — cu gratitudinea ce datorescu statului pentru ca le sustine bisericele si scolele, — ceea ce findu disu intre parantedie — nici nu este esactu.

Totu asemenea patriotismu s'a manifestatu si in pasiulu episcopilor rutheni, ca-ci abia se uscase negrel'a pre adresa lor, candu aici in camera, cu ocaziunea desbaterii budgetului ministeriului de finatie, unu deputatu ruthenu ceru pentru rutheni bunuri de ale statului (voci: asta a fostu parerea lui individuala) da! deputatulu Mocsa Gyza radicanu insemnatatea potriotica a actului episcopilor rutheni fatia de atitudinea nepatriotica a episcopatului romanescu — a pretinsu ca: comunelor ruthene din Ung, Beregh-Ugocia si Maramuresiu se li se esarendedie pretimpulungu bunuri de ale statului, ca-ci fara de acele nu sunt in stare de a trai (voci: dara nu le a capatatu!) Totu un'a! cererea insasi este caracteristica si dovedeste cum pricepe numitulu deputatu patriotismulu ruthenu!

Condeputatulu Várady, radicanu patriotismulu romanilor din Maramuresiu dice: ca romanii de acolo nu sunt ca alti romani (Várady: n'am disu ca sunt ca alti romani!) V'ati provocatu la 1848 si ati disu ca: romanii din Maramuresiu n'au ascultatu de emisarii veniti din Bucovina, Transilvania si alte parti, ci au luptatu cu magiarii pentru libertate. Eu cunosc si alte comitate unde romanii in 1848 tocma asia si-au implinitu datorintia lor patriotica ca si cei din Maramuresiu, dara pentru aceea nu se lauda cu ea, ca-ci pentru implinirea datorintei sale patriotice nimenea nu este in dreptu a astepta remuneratiune.

De altmintrelea chiaru inpregiurarea, ca romanii Maramuresieni sunt atatu de buni patrioti — restorna si mai eclatantu intentiunea acestui proiectu de lege.

Este lucrul cunoscutu, ca nobilimea din Maramuresiu este aproape exclusivu romana, nobilitatea nu s'a oferitu nimenui pentru fapte antipatriotice (voci in steng'a estrema: „dara nu“) — Celu putinu, aceia cari o au capatatu in masse numai pentru fapte brave patriotice o au capatatu! (voci in steng'a estrema: „asta da!“).

Constatu dara, ca romanii din Maramuresiu de si n'au sciutu unguresce au potutu fi buni patrioti, si n'au avutu lipsa de aceea ca „cu limb'a magiara se li-se inplantesc patriotismulu“ precum pretinde dlu raportoru.

Dlu deputatu Ivánka Imre inca ii datorescu cateva desluciri. Dice dlu intr'altel „se 'mi arate mie aceia, cari se plangu de apesari nationale din timpurile vechi sau presente, astfelu de legi, cari aru fi eschisu pre cineva dela eserciarea vre unui dreptu politicu, numai pentru ca elu se tine de una seu alta nationalitate.“

Ei bine! eu sunt in stare d-le deputatu a-ti arata un un'a, ci unu siru lungu de legi de asta natura. Constitutiunea Transilvaniei, care in tota lumea au fostu unica in felulu seu, era basata pe natiuni si religii recepte si numai aceia se poteau bucura de drepturi politice, cari apartineu natiunilor si religiunilor recepte.

Pe bas'a acestei constitutiuni, dela incheierea faimosei „*unio trium nationum*“ pana la 1848 maiortatea locuitorilor Transilvaniei, — carea cu tote acestea si astadi este maiortate, atatu ca natiune, catu si ca religiune, a fostu eschisa dela folosirea drepturilor politice. Acesta a fostu natiunea romana. Patru secolu au duratu acesta apesare, si nu e de manta de candu a incetatu. Deci combaterea aceluia, care vorbesce intr'unu tonu atatu de pretensivu, si nici atata nu cunoste, nu prea multu cumpanesce.

Dar cu multa usiorintia au aflu cu cale d-lui a da espressioni si unei insinuari cu multu mai grave, candu dice: „eu prea bucuros contribuescu la vindecarea adeveratelor gravamine ale nationalitatilor, inse d'aca vedu, ca la spatele acelor ni se infatiseadia o Daco-Romani'a, sau o Serbia-mare pana la canalulu Beg'a etc. atunci spre realizarea acestoru scopuri se nu se cera ajutorulu magiariilor.“

On, casa! ar fi timpulu, ca in privintia frasei acesteia „Daco-Romani'a“ se ne lamurimu odata! Acesta este fantomulu cu care s'au dedatu unii a speria pe elementulu magiariu si pe gubernu.

Unu fantomu (mumus) inventatu nu de romani, ci de aceia, cari au interesu ca intre romani si magiari nici candu se nu se realisea o apropiere sincera, o incredere si infratire adeverata. Se folosesc de elu aceia, cari traiescu

din elu, ca-ci sciu bine, ca in momentul candu n'ar mai ave efectulu la magiari acesta spaima, ei nu numai ca 'si-ar perde rolulu, nu numai ca ar ave perderi morali, dar' chiar' si materiali.“

Si ore ce este propriaminte Daco-Romani'a? Este d-loru unu bagatel, care numai atunci s'ar pot realiza: candu s'ar sterge de pe fatia pamentului Russi'a, Turci'a, Greci'a, Serbi'a si Austro-Ungari'a; pentru ca numai in atatea staturi este respanditu elementulu romanu, care din ruinele acestora apoi s'ar ridicá, ca unu fenice, si ar intemeia Daco-Romani'a.

Eibine d-loru! credeti d-vostre, ca unu romanu cu minte se aspire seriosu la realizarea acestei imposibilitati? Acesta este o utopia de o suta de ori mai mare, ca aceea ce se intentionedia prin aceia, cari fortiedia proiectulu de lege de pe tapetu, ca adeca: tote poporale Ungariei se devina de o limba, si-nici acesta nu o crede nici unu omu seriosu. (Va urmá.)

Transilvania.

— Sibiu. — (Dela sinodulu archidieceasanu.)

(Urmare.)

— In Siedinti'a XII se pune la ordinea dilei alegerea membrilor in senatulu scolaru si celu epitropescu.

La apelulu nominalu respundu 45 deputati, maiortatea absoluta 23, doi deputati se abtinu dela votu si asia s'au datu 43 voturi.

Scrutinanduse voturile date pentru membrii din senatulu scolaru rezultatulu a fostu urmatorulu:

a) din cleru: Moise Toma a intr'unutu 42 voturi, Ioanu Papiu 41, Simionu Popescu 2 si Ioanu Boteanu 1; deci presidiulu declara de alesi membrii in senatulu scolaru din cleru pe Moise Toma, Ioanu Papiu si Simionu Popescu.

b) dintre mireni: Elia Macelariu a obtinutu 43 voturi, Dr. Nicolau Maieru 42, Stefanu Iosifu 42, Ioanu Bechnitz 41, Dr. Iosifu Hodosiu 35, Anania Trombitasiu 11, Dr. D. P. Barcianu 2, Ioanu Codru Dragusianu 1, Dr. Stefanu Pacurariu 1 si Alecsiu Olariu 1 votu: Presidiulu declara de membrii alesi in senatulu scolaru dintre mireni: — pe Elia Macelariu, Dr. N. Popu, Dr. Nicolau Maieru, Stefanu Iosifu, Ioanu Bechnitz, si Dr. Iosifu Hodosiu.

Se ia la scrutiniu si se numera voturile date pentru membrii din senatulu epitropescu, din care resulta ca:

a) din cleru Iosifu Baracu a intr'unutu 41 voturi, Ioanu Hentesiu 40, Dumitru Cantianu 38, Ioanu Droc 3, Emilianu Cioranu 2, Simionu Popescu 1 si Nicanoru Fratesiu 1 votu; — dintre cari presidiulu declara de membrii alesi in senatulu epitropescu — pe Iosifu Baracu, Ioanu Hentesiu si Dumitru Cantianu.

b) Dintre mireni: Ioanu Nemesiu a intr'unutu 43 voturi, Const. Stezariu 42, Eugen Brote 41, Dr. Ioanu Racuciu 41, Ioanu de Preda 38, Dr. Nicolau Olariu 38, Visariu Romanu 8, Ioanu Tecontia 2, Dr. Stefanu Pacurariu 2, Ioanu Bechnitz 1, Jacobu Bologna 1 si Antoniu Bechnitz 1 votu; — dintre cari presidiulu declara de membrii alesi — pe Dr. Ioanu Nemesiu, Const. Stezariu, Eugen Brote, Dr. Ioanu Racuciu, Ioanu de Preda si Dr. Nicolau Olariu.

Dupa acesta se pune la ordinea dilei alegerea unui membru ordinaru salarisatu ca referentu in senatulu scolaru din alesi asesorii. Se face apelu nominalu, respundendu 43 deputati, maiortatea absoluta 22. Facendu-se votare si scrutinandu-se voturile resulta ca Dr. Iosifu Hodosiu a intr'unutu 37 voturi. Dr. Nicolau Popu 4, Moise Toma 1 votu si o tiedula alba; — deci presidiulu declara — de alesu membru ordinaru salarisatu ca referentu in senatulu scolaru pre Dr. Iosifu Hodosiu.

Urmesa alegerea membrilor in comisiunea generala. Presidiulu suspende siedintia pe 10 minute pentru consultare. Redeschidendu-se siedintia presidiulu cu consimtiementulu sinodului propune: — si sinodulu declara de membrii alesi in comisiunea generala din cleru: Ioanu Gall, Nicolau Mihaltianu si Alecsandru Tordosianu, er' dintre mireni: Partenie Cosma, Dr. D. P. Barcianu, Jacobu Bologna, Diamandi Manole, Avramu Tincu si Anania Trombitasiu.

— In siedinti'a XIII a urmatu continuarea raportului comisiunei finantiare.

Referentulu, deputatulu Anania Trombitasiu, propune la punctulu 3 alu raportului consistoriului ca senatu epitropescu, ce privesce inprumutulu de 10.000 fl., se se insarcinedie consistoriulu, ca la o eventuala cerere a epitropiei se satisfaca fara amanare conclusulu de sub Nr. 109 din anulu 1878, si pe langa obligatiunea formalu, in care se garantiedie membrii efortei pentru siguritatea capitalului si se defiga unu terminu anumitu pentru replatie; sinodulu decide a se sustine conclusulu de sub Nr. 109 din a. 1878, in legatura cu conclusulu de sub Nr. 125 din a. 1877.

La punctu 5 care tractedia despre cumperarea a doua case in Sibiu din strad'a spinarea canelui Nr. 25 si 27. Se da consistoriului indemnitatea ceruta pentru aceste case cumperate cu 12.550 fl. si se plenipotentiaa a spesá sumele de lipsa pentru adaptarea lor, avendu a cere, pentru sumele din urma indemnitate dela sinodu.

Raportulu consistoriului cu privire la instreinaa averilor parochiale din archidieceasa in timpurile mai vechi. — Se ia spre sciintia. (Va urmá.)

Romani'a.

— (Serbarea nationala din 10 Maiu in Bucuresti.) — Diu'a de ieri a fostu serbatorita intr'unu modu cu multu mai stralucitu de catu se astepta.

Bucuri'a, sinceritatea, entusiasmulu, cu care poporatiunea din Bucuresti a serbatu indouita serbatore de ieri, au datu dilei de 10 Maiu o aureola, pe care o va pastra multu timp, in memoria acelor cari au serbat'o, si potemu dice, ca n'a fostu omu care se nu fi luat parte la dinsa, ca-ci capital'a intraga era ieri pe pectiore. Afara de memorabila di in care a sositu in tiara vestea despre capitularea eroului dela Plevna, nu ne mai aducemu a-minte se fi veditu in capital'a nostra atata entusiasm, atata lume gramadita pe strade in vestminte de serbatore, cu bucuria pe fetie, atata stralucire in inopodibirea stradeloru principale ale orasiului.

Ne vomu incerca a face o scurta descriere a acestei serbari, cerendu in acelasiu timp scuse cetitorilor nostri deca, in graba cu care facemu acesta, nu vomu gasi coloru destulu de viui pentru ca se corespunda cu realitatea si vomu scapa multe amenunte interesante.

Sarcin'a diaristului in Romani'a e atatu de greu de implinitu, auctoritatile nostre areta atatu de putina consideratiune pentru reprezentantii presei, in catu nimenu nu trebuie se se mire, deca descrierea nostra nu va fi la inaltimea maretiei dile de ieri si deca se va deosebi multu de modulu cum se facu asemenea dari de sema in pres'a straina, careia i-se da din partea auctoritatilor totu concursulu si o multime de privilegii, de care nici o data nu se bucura diaristulu romanu.

Deru se lasamu acestu inconvenientu pentru alta data si se ne intorcemu la descrierea nostra.

In diori de diu'a, salve de tunuri vesteau tutuloru, ca acesta e diu'a in care s'a suitu pe tronulu lui Stefanu si Mihaiu unu stranepotu alu lui Fridericu celu mare, ca acesta e diu'a in care Romani'a, dupa atatea veacuri de umilitia, si-a redobanditu vechia'i marire si ne-atarnare.

De diminetia chiaru, orasiulu era in haina de serbatore si nu numai stradele principale erau inopodibite cu stindarde, ghirlande de flori si covore scumpe la ferestre, deru veduramu chiaru case si casutii de prin cele mai ascunse suburbii ale capitalei, purtandu vestmentulu de serbatore si suridindu dilei de 10 Maiu. Multime de omeni din tote anghiurile orasiului se vedeau inaintandu, grupuri, spre centru, unde avea se fia solemnitatea.

Bulevardulu independentiei din calea Victoriei pana in strad'a Coltiei era asia dicendu intregu unu arcu de triumfu, ca-ci dela unu capu la altulu ghirlande de frundie de stejaru atarnau pe deasupra, de-a curmezisiulu, prinse la mici distantie, de verfurile unor prajini. La statu'a lui Mihaiu Eroulu era loculu destinatu pentru solemnitate si aranjatu cu multu gustu pentru acestu sfrsitu.

In fatia statuei se facuse o estrada radicata de trei trepte si acoperita cu covore. La cele patru coltiuri, se inaltiau trofee de arme amestecate cu lance, ale caroru drapele mici produceau, la stralucirea armelor, celu mai pitorescu efect.

La verfulu celor dou trofee din fatia care erau trianghiulare, pe candu cele-lalte dou rotunde, se aflau busturile MM. LL. RR. Domnulu si Dómn'a.

La cele patru coltiuri ale statuei precum si inprejurulu pietei, erau asiediate alte trofee de arme.

In drepta si in sting'a erau asiediate mai multe tunuri Krupp intre dou tunuri de bronzu mai mici, langa care se depusesera gramede de ghiulele.

Ferestrele dela palatulu Universitatii erau inopodibite cu capete gingasie ale sexului frumosu, eru pe balconulu Universitatii se afla corpulu dimplomaticu.

La 11 ore diminetia, elevii scolilor superioare, secundare si primare din capitala se insiruira pe bulevardulu Universitatii si tote se urmara dupa cum prescria program'a.

La orele 12 $\frac{1}{2}$, M. S. R. Domnulu, insotitu de ilustrulu seu frate principele Leopold, ambii purtandu cordonulu Stelei Romaniei si, urmati de statulu maioru, sosira calari dela palatulu domnescu la Bulevardu, unde fura primiti cu imnulu nationalu si cu strigate si urari entusiaste. Dinaintea statuei lui Mihaiu-Vitezulu se oprira, descalecara si dupa ce generalulu Cernatu saluta pe M. S. R. Domnitoriulu, inaintara toti spre estrada, spre a si ocupa locurile prevedute in programa. Inainte de acesta inse, P. S. S. Mitropolitulu Primatu primi pe Domnulu cu Evangelia, pe care M. S. o saruta; eru dupa aceia o saruta A. S. principele Leopold.

Pe estrada se aflau domni ministri, precum si auctoritatile aretate in programa.

Dupa celebrarea Te-Deumului de catre P. S. S. Mitropolitulu Primatu, incongiuratu de inaltulu cleru, M. S. R. Domnulu primi delegatiunile tutuloru corporiloru de armata din tiara, venite in Bucuresti anume pentru acesta solemnitate si compuse de cate unu oficiar de fia-care gradu, unu sergentu, unu caporalu si unu soldatu din fia-care corpu. Acesta delegatiune, avendu in frunte pe ministrulu de resbelu, d. colonelu Dabija, oferi Mariei Sale semnu de omagiu pe care cititorii nostri ilu cunosc din descrierea ce le-amu facutu-o.

Sabi'a de onore, despre care e vorba, era intr'o cuthia de catifea rosia, pe o perina mare totu de catifea si inopodibita cu o eununa de flori.

D. colonelu Dabija o inmanu M. Sale, pronuntiandu unu scurtu discursu forte bine simtitu, la care M. S. respunde cu multu focu; radicanu sabi'a in susu, multimi armatei pentru acestu pretiosu daru si dise ea, ori candu trebuintia va cere o va manui in fruntea ostasiloru romani.

Aceste cuvinte fura negresitu primite cu strigate nesfirsite de: Traiesca Carolu I! Traiesca Romani'a!

Dupa pronuntiarea acestoru discursuri, alu caroru testu ilu vomu publica indata ce va apare in „Monitoriulu Oficial“ generalulu Cernatu se apropia de M. S. Domnulu si i descatare sabi'a pe care o purta, eru colonelu Dabija puse in locu'i sabi'a cea de onore.

Incepú apoi defilarea scolilor si trupelor divisiilor teritoriale, pe dinaintea A. S. R. Domnitoriului, care sta dinaintea statuei lui Mihaiu Vitezulu. Dupa terminarea defilarii, M. S. incaleca dinpreuna cu ilustrulu

